

УДК 330.354:378

Крамар І.Ю.

кандидат економічних наук, доцент,

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя

Kramar Iryna

Ternopil Ivan Puluj National Technical University

ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ НАУКОВО-ДОСЛІДНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ

У статті проведено комплексний аналіз науково-дослідного потенціалу України в рамках Програми сталого розвитку ООН, адаптованої для України. Досліджено динаміку місця України в глобальному рейтингу конкурентоспроможності з акцентом на науково-дослідну та інноваційну діяльність. Проаналізовано основні тенденції, досягнення та загрози в розвитку науково-дослідного потенціалу України, визначено місце країни у світовій науковій спільноті. Досліджено основні інституційні та економічні чинники розвитку науково-дослідного потенціалу України в контексті інтернаціоналізації. Пріоритетним завданням визначено забезпечення зростання взаємозв'язку між наукою та бізнесом, яке здатне забезпечити швидке впровадження інновацій та ефективний трансфер технологій, що в результаті сприятиме зростанню добробуту суспільства.

Ключові слова: науковий потенціал, інновації, індекс глобальної конкурентоспроможності, міжнародна співпраця, науково-дослідна робота.

Постановка проблеми. Наука й технології у сучасному світі є ключовими факторами розвитку суспільства, оскільки технологічні та наукові революції є основою економічного прогресу та вдосконалення систем охорони здоров'я, освіти та інфраструктури тощо. Окрім того, використання нових технологій дає змогу підвищити продуктивність у відповідній сфері, що є ключовим фактором прогресу, тому актуальною проблемою є дослідження стану та перспектив розвитку науково-дослідного потенціалу країни, а також чинників, що на нього впливають у процесі формування та розвитку суспільства в контексті інтернаціоналізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стан та перспективи розвитку наукових досліджень у різних країнах світу є предметом аналізу відомих зарубіжних та українських вчених. М. Хольмгрен та С. Шніцер, аналізуючи стан наукових досліджень у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються [1], продемонстрували, що перші вкладають значні кошти у фундаментальні дослідження, а другі – в прикладні.

Про роль наукових досліджень говорив Р. Ходсон [2], який дійшов висновку, що якщо дослідник бажає покращити своїм винаходом життя людей, то він перш за все повинен звернути увагу на країни, що розвиваються, тобто місця, де ці винаходи матимуть справді вагомe значення.

Лі-Рей Чатті акцентував увагу на необхідності розвитку науки в країнах, що розвиваються, та труднощах, які з цим пов'язані [3]. На його думку, значна кількість нововведень та відкриттів піднімають чимало біоетичних проблем, зокрема держава повинна не лише інвес-

тувати в розвиток науки та технологій, але й забезпечувати їх використання на благо людей, а не навпаки.

Х. Гольдемберг [4] виділив пріоритетні питання, які потребують втручання науки та застосування новітніх технологій. Інакше визначення хибних пріоритетів та інвестицій не в ті галузі, які є значущими для країни в певний момент її життя, приведуть лише до негативних наслідків та втрат в економіці. Як приклад вчений подає ситуацію в Індії в період після Другої світової війни, яка, намагаючись скопіювати політику американських підприємств, почала ядерну енергетичну програму, мобілізувавши тисячі працівників та сотні мільйонів доларів, але так і не розв'язавши нагальні потреби громадян. Розвиток ядерного сектору в Індії привів до того, що Пакистан зробив абсолютно те ж саме, тоді як в обох країнах базові людські потреби, такі як здоров'я та освіта, залишились незадоволеними.

Також питаннями розвитку й ефективного застосування науково-технологічного потенціалу займаються О. Амоша, В. Геєць, Б. Данилишин, В. Ковальчук, Т. Панфілова, Л. Радзівська, В. Соловійов, Л. Федулова та інші науковці. Попри значну увагу вчених до питань наукового потенціалу, подальшого дослідження потребує аналіз чинників впливу на його розвиток в процесі інтернаціоналізації.

Формулювання цілей статті. Метою статті є з'ясування інституційних та економічних чинників розвитку науково-дослідного потенціалу України в контексті інтернаціоналізації.

Виклад основного матеріалу. Сьогодні все більшої актуальності набуває питання науково-технологічної та інноваційної взаємодії держав, використання переваг

міжнародної спеціалізації, кооперації в науково-дослідній сфері, які є обов'язковою умовою розвитку суспільства.

Всесвітній економічний форум щороку складає Рейтинг глобальної конкурентоспроможності [5] за 100 змінними, згрупованими у 12 ключових показників. Динаміка зміни рівня конкурентоспроможності України за 2014–2018 рр. щодо науково-дослідної та інноваційної складових подана в табл. 1.

У табл. 1 деталізовано ті основні позиції, які безпосередньо впливають на рівень наукових досліджень та використання їх результатів у реальному секторі економіки. Спостерігаємо позитивну динаміку за критерієм «технологічні запозичення», при цьому найбільше покращення в межах цього критерію було у показника «освоєння технологій на рівні фірм» (100 і 84 місця відповідно). Показник «стан розвитку кластерів» також мав позитивну тенденцію до змін, адже підвищився на 20 позицій, як і показник «інновації», хоча порівняно з 2016–2017 рр. його значення погіршилося (з 52 на 61 місце). У 2016–2017 рр. за показником «співпраця університетів та промисловості у дослідженнях» був певний прорив, але у 2017–2018 рр. Україна практично повернулася до рівня 2014–2015 рр.

Аналіз рейтингу конкурентоспроможності України, зокрема щодо науки та інновацій, свідчить про значний потенціал України під час використання нових технологій підприємствами та можливості співпраці в системі «освіта – наука – виробництво». Таким чином, бачимо, що науково-дослідний потенціал має вагомий вплив на рівень загальної конкурентоспроможності України, тому на макро-, мезо- та мікрорівнях повинна бути проведена робота для стимулювання такої співпраці.

Одним з найважливіших інституційних чинників, які мають вплив на розвиток науково-дослідної діяльності, є наявність ефективної нормативно-правової бази. Так,

в Україні цей аспект діяльності регулюють Закони України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про наукові парки», «Про інноваційну діяльність», «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» тощо. Саме законодавче стимулювання науково-дослідної діяльності на всіх її етапах та створення нормативно-правового середовища є одними з дієвих механізмів державного впливу на забезпечення інноваційної перебудови структури економіки.

Крім того, важливим кроком в цьому напрямі було створення в Україні незалежної неприбуткової бюджетної установи, а саме Національного фонду досліджень, діяльність якого спрямована на призупинення впливу талановитих науковців, створення умов для їхньої нормальної роботи та підвищення якості досліджень.

До інституційних чинників належать також виконання програм в рамках міжнародного економічного співробітництва та участь у діяльності міжнародних науково-дослідних організацій. У 2018 р. Україна виконувала науково-технічні проекти в рамках двостороннього співробітництва з 10 країнами світу (рис. 1).

Про інтеграцію України у світову науково-дослідно-технологічну спільноту свідчить також активна участь країни у діяльності міжнародних науково-дослідних організацій та програмах (рис. 2).

Одним з інституційних чинників впливу на інтеграцію України у світову наукову спільноту є розроблення Дорожньої карти інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA, European Research Area). Відповідно до цього документа інтеграція української науки в європейський простір відбуватиметься за 6 основними пріоритетами [6]:

– ефективність національних дослідницьких систем;

Таблиця 1

Динаміка зміни рівня конкурентоспроможності України у 2014–2018 рр. щодо науково-дослідного потенціалу та інновацій

Індекс глобальної конкурентоспроможності (позиції України за основними складовими)	2014–2015 рр. (144 країни)	2015–2016 рр. (140 країн)	2016–2017 рр. (138 країн)	2017–2018 рр. (137 країн)
	76	79	85	81
<i>Технологічна готовність</i>	85	86	85	81
Технологічні запозичення:	114	103	97	111
– наявність новітніх технологій	113	96	93	107
– освоєння технологій на рівні фірм	100	100	74	84
– прямі зовнішні інвестиції та передача технологій	127	117	115	118
<i>Розмір ринку</i>	38	45	47	47
<i>Інновації та фактори вдосконалення</i>	92	72	73	77
<i>Відповідність бізнесу сучасним вимогам</i>	99	91	98	90
Стан розвитку кластерів	128	124	125	108
Модернізація виробничого процесу	95	68	71	72
<i>Інновації</i>	81	54	52	61
Здатність до інновацій	82	52	49	51
Якість науково-дослідних інститутів	67	43	50	60
Витрати компаній на дослідження та розробки	66	54	68	76
Співпраця університетів та промисловості у дослідженнях	74	74	57	73
Державні закупівлі високотехнологічної продукції	123	98	82	96
Наявність вчених та інженерів	48	29	29	25

- оптимальна транснаціональна кооперація та конкуренція;
- відкритий ринок праці;
- гендерна рівність у дослідженнях;
- оптимальний обмін та трансфер наукових знань;
- міжнародна кооперація.

Заступник міністра освіти і науки Максим Стріха зазначив: «Накопичення європейського досвіду зміцнює національну наукову базу, що є невід’ємною складовою сталого економічного зростання. Наприклад, інтеграція дасть нам вихід на нові ринки та доступ до нових знань, а це додаткові можливості для розвитку національної дослідницької системи» [7].

Особливого значення для міжнародної наукової діяльності має програма «Горизонт 2020», яка є найбільшою Рамковою програмою Європейського Союзу з фінансування науки та інновацій із загальним бюджетом близько 80 мільярдів євро. Програма «Горизонт 2020» має три основні напрями [10]:

- передова наука;
- лідерство у галузях промисловості;
- суспільні виклики.

Згідно з останніми даними Єврокомісії станом на листопад 2018 р. в Україні було проведено 527 конкурсів. За підсумками цих конкурсів (2014-2018 рр.) для 100 українських організацій – учасників програми «Горизонт 2020» передбачено фінансування 114 проектних пропозицій на суму 20,84 млн. євро, 16 з яких координуються українськими організаціями [10].

Найбільша кількість пропозицій надавалася за напрямом «науково-дослідні інфраструктури» (6 проектних пропозицій, 6 випадків участі). Крім того, важливим є той факт, що найбільша кількість організацій, які беруть участь у програмі «Горизонт 2020», є приватними. Статистика української участі в «Горизонт 2020» за типом організації така:

- приватні прибуткові організації (47 організацій, 60 випадків участі);
- науково-дослідницькі організації (26 організацій, 37 випадків участі);
- заклади вищої освіти (20 організацій, 37 випадків участі);
- інші організації (4 організації, 8 випадків участі);
- державні органи (3 організації, 3 випадки участі) [10].

Рис. 1. Двостороннє науково-технічне співробітництво України у 2018 р.

Джерело: сформовано автором на основі джерела [8]

- інші організації (4 організації, 8 випадків участі);
- державні органи (3 організації, 3 випадки участі) [10].

Упродовж 2017 р. наукові дослідження й розробки в Україні виконували 963 організації, 45,8% з яких є представниками державного сектору економіки, 39,0% – підприємницького, 15,2% – сектору вищої освіти [11]. Таким чином, науково-дослідна робота (НДР) в Україні є цікавою для значного кола осіб, які представляють значною мірою приватний сектор. Це свідчить про зміну способу мислення керівників підприємств, для яких впровадження інновацій є пріоритетом подальшого розвитку, а також про слабкий зв’язок бізнесу з науковими установами, для яких наукова діяльність є основним видом діяльності.

Слід зазначити, що зростання взаємозв’язку між наукою та бізнесом за допомогою надструктурних

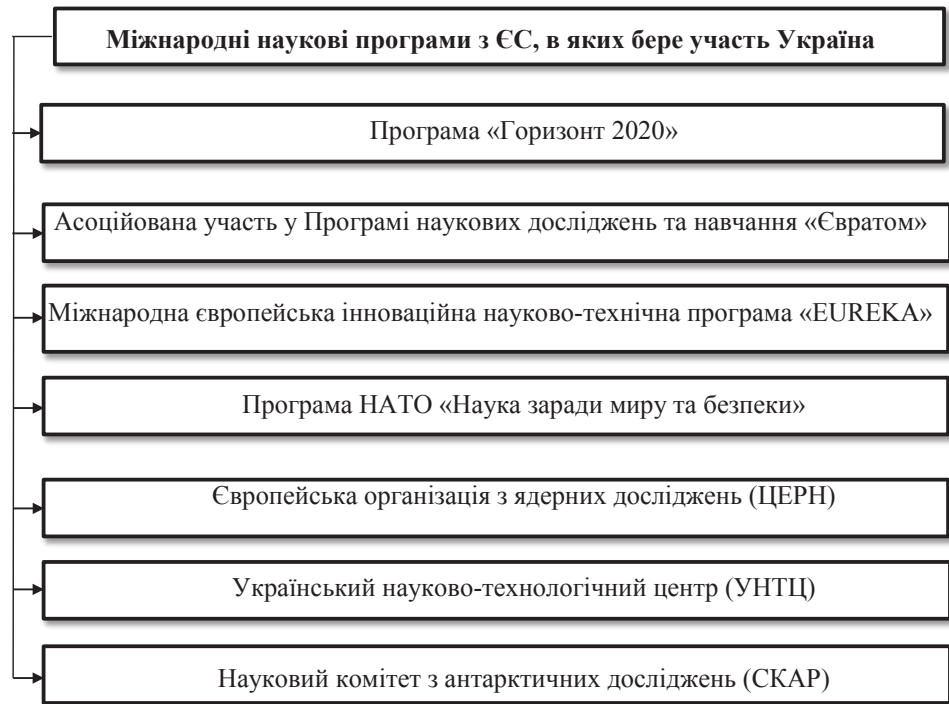

Рис. 2. Участь України в міжнародних програмах та організаціях на підтримку співпраці у сферах досліджень, технологій та інновацій

Джерело: сформовано автором на основі джерел [6; 9]

утворень, які матимуть інформацію про потреби замовників та можливості виконавців, здатне забезпечити швидке впровадження інновацій та ефективний трансфер технологій на інноваційній основі.

Серед основних економічних чинників варто виділити те, що науково-дослідні установи мають значний кадровий потенціал, матеріально-технічну базу, унікальну в певних галузях, однак обмежений доступ до джерел фінансування. Тендерний або конкурсний відбір «відсікає» частину актуальних проектів, які могли б мати реальне впровадження. На нашу думку, в час інтенсивного розвитку інформатизації певні надструктури (наприклад, хаби) могли би бути «містком» між замовником та виконавцем, особливо щодо реалізації прикладних розробок.

Цікавим є факт, що декілька минулорічних Нобелівських лауреатів є вихідцями з країн, що розвиваються. Р. Ходсон вважав, що саме науковці з цих країн найчіткіше розуміють проблеми, що потребують негайного вирішення, які є предметом їх наукових досліджень [2]. Х. Гольдемберг виділив три основних чинники розвитку наукових досліджень, що спрямовані на розвиток регіонів [4]:

- адаптація технологій до місцевих обставин;
- включення нової науки в освіту;
- пріоритетність науки в роботі уряду.

Важливим економічним чинником є необхідність визначення пріоритетних галузей, що потребують наукових розробок, про що свідчать дослідження, проведені вченими університету ООН [12], які доводять, що через обмеження наявних ресурсів пріоритетні сфери досліджень мають бути встановлені шляхом виявлення першочергових національних потреб та конкурентних переваг, а роль науки полягає в забезпеченні національного розвитку та соціально-економічних потреб.

Тематика досліджень українських університетських науковців дуже різноманітна й охоплює більше 300 напрямів в усіх галузях наук. Наприклад, у 2016 р. ВНЗ та наукові установи МОН завершили понад 250 фундаментальних досліджень, 462 прикладних дослідження, виконали майже 5,2 тисяч робіт на замовлення промислового сектору та бізнесу [13].

До економічних чинників належить також частка витрат на науково-дослідні роботи у ВВП країни. Сьогодні економіка України є сировинною, орієнтованою на виробництво традиційної індустріальної та аграрної продукції з низькою доданою вартістю. Незважаючи на значний науково-дослідний потенціал, технологічний розрив між Україною та розвинутими країнами щороку поглиблюється. Наукоємність валового внутрішнього продукту у 2016 р. (дані за 6 місяців) становила 0,61%, тоді як у країнах ЄС та Китаї цей показник дорівнював 2% (2014 р.) [14]. Більшою, ніж середня, частка витрат на дослідження та розробки була у Швеції (3,26%), Австрії (3,07%), Данії (3,03%), Фінляндії (2,90%), Німеччині (2,87%), Бельгії (2,45%), Франції (2,23%) [6].

При цьому розподіл загального обсягу витрат на виконання наукових досліджень і розробок за джерелами фінансування в Україні такий:

- бюджетні кошти складають 36,6%;
- кошти вітчизняних замовників складають 27,9%, зокрема кошти організацій підприємницького сектору складають 22,5%, кошти організацій державного сектору – 5,3%, кошти організацій сектору вищої освіти – 0,1%;
- власні кошти складають 10,0%;
- кошти з інших джерел складають 1,1% [11].

На 2019 р. у державному бюджеті вперше передбачені кошти для базового фінансування науки в закладах вищої освіти, а саме 100 млн. грн. [14]. Максим Стріха відзначив, що цей крок «стане по-справжньому революційним для нашої наукової системи: наука в університетах уперше почне реально зрівнюватися за інституційною спроможністю з наукою в науково-дослідних установах. Оскільки національна наукова система є єдиним цілісним організмом, то виграють від цього всі: і університети, які утвердяться як важливі осередки досліджень, і академічні інститути, які отримають дієвих партнерів на науковому полі». Однак цих коштів, безумовно, недостатньо з огляду на кількість установ та науковців, які проводять НДР. Крім того, саме на рівні державних інституцій повинні бути розроблені прозорі, доступні, незабюрократизовані «правила гри» на ринку наукових інновацій, особливо на ранніх стадіях розроблення.

У 2017 р. частка виконавців НДР (дослідників, техніків та допоміжного персоналу) у загальній кількості зайнятого населення становила 0,58%, зокрема дослідників – 0,37%. Згідно з даними Євростату у 2015 р. найвищою ця частка була у Фінляндії (3,21% і 2,35%), Австрії (3,10% і 1,92%) та Швеції (2,97% і 2,33%), а найнижчою – в Румунії (0,53% і 0,33%), Кіпрі (0,83% і 0,61%), Польщі (1,0% і 0,75%) та Болгарії (1,0% і 0,65%).

Інформація щодо кількості працівників, задіяних у виконанні НДР, за категоріями персоналу подана в табл. 2.

Таблиця 2

Кількість працівників, задіяних у виконанні НДР, за категоріями персоналу [11]

Показник	Кількість працівників, осіб	
	2016 р.	2017 р.
Усього	97 912	94 274
Дослідники	63 694	59 392
Техніки	10 000	9 144
Допоміжний персонал	24 218	25 738
Ті, хто має науковий ступінь (із загальної кількості), зокрема доктора наук	7 091	6 942
доктора філософії (кандидата наук)	20 208	19 219

Найбільшою є кількість дослідників (14 267 осіб) віком 30-39 років [11], тобто молоді люди зацікавлені в роботі в цій сфері, але, на жаль, подальше професійне зростання та реалізацію свого потенціалу вони часто бачать за кордоном або в бізнесі, про що свідчать дані табл. 4. Відтік високопрофесійних кадрів є вже навіть не проблемою, а загрозою для існування держави.

Лише підвищення престижності роботи науковця, реальне зростання заробітної плати, соціальний захист здатні зупинити цю негативну тенденцію.

Важливим чинником інноваційного потенціалу країни є стан патентно-ліцензійної сфери. Як зазначає патентний повірений в Україні Є. Зибцев [16], патентна статистика є свідченням рівня розвитку техніки в певній країні: чим вище темпи зростання економіки, тим більше кількість зареєстрованих патентів, у період економічних криз кількість заявок різко падає, при цьому «з кожних 100 патентів прибуткові 2–3, окупають витрати на патентування ще 7–8 патентів». Купівля ліцензій на використання патентів у наукоємних галузях дає змогу навіть за незначного фінансування власних НДР не відставати від інших країн у розвитку техніки, як, наприклад, Німеччині після Другої світової війни, Японії у 50–60 рр. минулого століття. Продаж-купівля ліцензій є важливим фактором інтернаціоналізації підприємств, їх модернізації та підвищення інвестиційної активності.

Незважаючи на наявність досить потужного наукового потенціалу, в Україні з 1992 по 2014 рр. майже в 2 рази менше подано заявок на винаходи та корисні моделі, ніж за попередні 12 років [16]. З 2008 р. кількість заявок на винаходи складає близько 2,5 тис. щорічно, а на корисні моделі – 8–10 тис., тоді як у 1980–1989 рр. українці подавали щорічно 29–35 тис. заявок на винаходи. Стрімке падіння кількості та якості патентів (для заявок на корисні моделі не проводять патентний пошук) привело до втрати Україною лідируючих позицій у цій галузі, тому, ставлячи амбіційні цілі щодо економічного зростання, держава повинна створювати сприятливі умови та підтримувати винахідницьку діяльність. Розвинені країни давно пройшли цей шлях і продемонстрували можливість різкого зростання за рахунок використання ефективної ліцензійної політики.

Висновки. В результаті проведеного дослідження до інституційних чинників впливу на розвиток науково-дослідного потенціалу Україну можна віднести розро-

блення ефективної нормативно-правової бази, що регламентуватиме діяльність та активізуватиме інноваційну діяльність підприємств; створення державних установ, діяльність яких буде спрямована на формування сприятливого середовища для розвитку високотехнологічних галузей виробництва, становлення та розвитку інфраструктури інноваційної діяльності; розроблення дорожніх карт інтеграції України до світового дослідницького простору; виконання програм в рамках міжнародного економічного співробітництва та участь у діяльності міжнародних науково-дослідних організацій.

Серед основних економічних чинників впливу на розвиток науково-дослідного потенціалу України варто виділити обмежений доступ до джерел фінансування; необхідність визначення пріоритетних галузей, що потребують наукових розробок; частку витрат на науково-дослідні роботи у ВВП країни.

Таким чином, оскільки Україна має потужний науково-дослідний та освітній потенціал, можливості та матеріальну базу для розвитку винахідницької діяльності, їхнє ефективне використання здатне забезпечити інтернаціоналізацію промисловості та стрімке економічне зростання держави.

З огляду на те, що в економічному розвитку країни провідне місце посідає промисловість, а Україна, маючи базу для розвитку промислового комплексу, залишається сировинною країною, одним із завдань для наукових досліджень українських науковців повинен бути фундаментально-прикладний аспект цих досліджень, здійснених за проектами, що фінансуються Європейським Союзом та іншими країнами, у співпраці з науковцями з цих країн, результати яких будуть використані для зростання доданої вартості продукції та забезпечення економічного зростання. У цьому сенсі важливим є використання зарубіжного досвіду, зокрема стосовно патентно-ліцензійної діяльності, спрямоване на захист інтелектуальної власності, зокрема за кордоном.

Список літератури:

1. Holmgren M., Schnitzer S.A. Science on the Rise in Developing Countries. *Plos Biol.* 2004. DOI: 10.1371/journal.pbio.0020001 (дата звернення: 11.02.2019).
2. Hodson R. Science without borders. *Nature* 562, S57. 2018. DOI: 10.1038/d41586-018-06970-5 (дата звернення: 11.02.2019).
3. Chetty L.-R. The Role of Science and Technology in the Developing World in the 21st Century. *Institute of Ethics and Emerging Technologies*. 2012. URL: <https://ieet.org/index.php/IEET2/more/chetty20121003> (дата звернення: 11.02.2019).
4. Goldemberg J. What Is the Role of Science in Developing Countries? *Science – Goldemberg*. 1998. Vol. 279. Issue 5354. P. 1140–1141. DOI: 10.1126/science.279.5354.1140 (дата звернення: 12.02.2019).
5. Global Competitiveness Report 2018 // Офіційний сайт Всесвітнього економічного форуму. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2018> (дата звернення: 12.02.2019).
6. Дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору (ERA-UA) // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Київ, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/kolegiya-ministerstva/2018/05/1-dorozhnya-karta-integratsii-ukraini-do-evro.pdf> (дата звернення: 12.02.2019).
7. Визначено 6 пріоритетів інтеграції української науки в Європу // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Київ, 2018. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/viznachenno-6-prioritetiv-integraciyi-ukrayinskoj-nauki-v-evropu-kolegiya-mon-zatverdila-proekt-dorozhnoyi-karti> (дата звернення: 13.02.2019).
8. 2018-го Українські вчені розширили виконання двосторонніх наукових проектів за рахунок відновлення співпраці з Польщею // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Київ, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/>

ua/news/2018-go-ukrayinski-vcheni-rozshirili-vikonannya-dvostoronnih-naukovih-proektiv-za-rahunok-vidnovlennya-sprivrasi-z-polsheyu (дата звернення: 13.02.2019).

9. Міжнародні наукові проекти // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Київ, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/mizhnarodni-naukovi-proekti> (дата звернення: 14.02.2019).

10. Горизонт 2020 // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Київ, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/gorizont-2020> (дата звернення: 13.02.2019).

11. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 17.02.2019).

12. Офіційний сайт Університету ООН. URL: <http://unu.edu> (дата звернення: 15.02.2019).

13. Наука в університетах // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Київ. URL: <https://mon.gov.ua/ua/ nauka/nauka/nauka-v-universitetah> (дата звернення: 13.02.2019).

14. Розпорядження Кабінету міністрів України від 3 квітня 2017 р. № 275-р «Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-p> (дата звернення: 17.02.2019).

15. На 2019-й держава вперше передбачила кошти на базове фінансування науки в університетах – цей крок стане революційним для нашої наукової системи // Офіційний сайт Міністерства освіти і науки України. Київ, 2019. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/na-2019-j-derzhava-vpershe-peredbachila-koshti-na-bazove-finansuvannya-nauki-v-universitetah-sej-krok-stane-revolucijnim-dlya-nashoyi-naukovoyi-sistemi-zastupnik-ministra-maksim-striha> (дата звернення: 19.02.2019).

16. Зибцев Є. Патентна статистика як показник розвитку виробничої сфери в Україні. URL: <http://www.inventa.ua/blog/848-patentna-statystyka-ia-k-pokaznyk-rozvytku-vyrobnychoi-sfery-v-ukraini> (дата звернення: 20.02.2019).

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ФАКТОРЫ РАЗВИТИЯ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОГО ПОТЕНЦИАЛА УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗАЦИИ

В статье проведен комплексный анализ научно-исследовательского потенциала Украины в рамках Программы устойчивого развития ООН, адаптированной для Украины. Исследована динамика места Украины в глобальном рейтинге конкурентоспособности с акцентом на научно-исследовательскую и инновационную деятельность. Проанализированы основные тенденции, достижения и угрозы в развитии научно-исследовательского потенциала Украины, определено место страны в мировом научном сообществе. Исследованы основные институциональные и экономические факторы развития научно-исследовательского потенциала Украины в контексте интернационализации. Приоритетным заданием определено обеспечение роста взаимосвязи между наукой и бизнесом, которое способно обеспечить быстрое внедрение инноваций и эффективный трансфер технологий, что в результате будет способствовать росту благосостояния общества.

Ключевые слова: научный потенциал, инновации, индекс глобальной конкурентоспособности, международное сотрудничество, научно-исследовательская работа.

INSTITUTIONAL AND ECONOMIC FACTORS OF THE DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC AND RESEARCH POTENTIAL OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF INTERNALIZATION

In the modern world, key factors in the development of society are the proper state of science and the ability to transfer technologies, which are the basis of the economic progress of each country. In addition, the competitive position of the country in the global system of innovations, the promotion of internationalization of the economy to a large extent depends on the level of development of the system "education, science and technology". Scientific and technological progress is accompanied not only by a significant increase in the scale of the economy, but also by intensive diversification of industries, the further development of the international division of labor and the intensification of production not only of the final product but also of its parts. The urgency of the research topic is due to the need to determine the state and prospects of the research potential of Ukraine and factors influencing it along with the main tendencies, achievements and threats in the development of Ukraine's scientific and research potential, country's place in the world scientific community. Based on the use of statistical analysis, general scientific and empirical methods of economic science based on the systematic approach, as well as general research methods, the article provides a comprehensive analysis of the research potential of Ukraine within the framework of the United Nations Sustainable Development Program adapted for Ukraine. The dynamics of Ukraine's place in the global competitiveness rating with emphasis on research and innovation components is analyzed. It is established that despite the high research potential of Ukraine, it is important to ensure that it is adequately funded. It is determined that one of the scientific research tasks for Ukrainian scientists should be their fundamental-applied aspect, which will promote deepening of scientific and technological cooperation. Thus, the growth of the relationship between science and business can ensure the effective implementation of innovations and efficient transfer of technologies, which in turn should ensure the internationalization of the economy.

Key words: scientific potential, innovations, global competitiveness index, international cooperation, research work.